

Taxus baccata, een boomsoort met namen die suizen

Yew noemen de Britten deze boom, waarvan de wetenschappelijke naam *Taxus baccata* is. 'Eibe' zeggen de Duitsers, 'If' de Fransen en een oud-Nederlandse naam voor de *Taxus* is 'Ijf'. De tegenwoordige Nederlandse benaming van deze boom is naast *Taxus* ook wel Venijnboom (een verwijzing naar giftigheid). Dat een boomsoort dergelijke korte benamingen kent in genoemde landen zegt iets over de oorspronkelijkheid aldaar van deze boom. De *Taxus baccata* hoort dan ook van nature – al sinds de periode vóór de laatste ijstijden – in Noordwest-Europa thuis.

Vrijwel dagelijks passeer ik een vrijstaande Venijnboom in een park bij mij in de buurt. Deze groeit in een gebied waar in 1807 een

hele woonwijk de lucht inging als gevolg van de Leidse buskruitramp. Het ruïnegebied bleef in de negentiende eeuw tientallen jaren in gebruik als militair exercitieterrein, totdat hier in 1886 volgens een ontwerp van stadsarchitect Daniel Knuttel en landschapsarchitect Hendrik Copijn een stadspark werd aangelegd. Het middelpunt van dat park was het standbeeld van de befaamde burgemeester Van der Werf, als symbool van het Leids Ontzet.

Deze Venijnboom, een mannelijk exemplaar, ken ik al jaren, maar hij viel mij niet bijzonder op totdat ik deze ging opmeten voor het vrijwilligersinitiatief OpenBomenKaart.org en ik wilde weten hoe oud deze boom zou kunnen zijn.

Herfstbeeld in oktober 2022

De groenblijvende naaldboom *Taxus baccata* is als boomsoort een langzame groeier. Op 3 oktober 2022 heb ik de stamomvang opnieuw opgemeten om op basis daarvan de ouderdom te kunnen inschatten. Het betreft een solitaire boom met een stamotrek van 201 centimeter, dus een diameter van 64 centimeter, opgemeten op 1,3 meter hoogte. Om de verdere maatvoering van deze boom te duiden: de hoogte van maaiveld tot de top van de kroon is bijna tien meter en de diameter van de kroonprojectie dertien meter.

Om de ouderdom van deze boom in te kunnen schatten, maak ik gebruik van de website <http://bomenwerk.com/bomenonderzoek/boomleeftijdsbepaling.html> en vul in: Venijnboom, vrijstaand, gewone boom, omvang 201 cm, plantschatting op 25 jaar nauwkeurig. Op grond van een vergelijking met 28 andere bomen van die omvang wordt een leeftijd van 139 jaar gegeven. Vul ik in: plantdatum op 10 jaar nauwkeurig, dan geeft deze database op grond van een vergelijking met 24 andere bomen een leeftijd van 121 jaar. Voorlopig noteer ik: deze venijnboom is 120 tot 140 jaar oud.

Die ouderdom van 120 tot 140 jaar zou heel goed kunnen kloppen met de ouderdom van het park, aangelegd in 1886, 136 jaar geleden en gedeeltelijk op de schop genomen circa 120 jaar geleden. Wel heb ik behoefte om een andere bron te raadplegen opdat ik deze ouderdom kan verifiëren. Op de website <https://www.ancient-yew.org> staat een interessante studie van Toby Hindson (2000, revisie 2007) over de groeisnelheid van taxusbomen. Uit deze studie van Hindson blijkt dat bomen met een stamotrek van gemiddeld 186 centimeter een ouderdom hebben van 140-169 jaar. Dan zou de taxusboom in het Van der Werfpark eerder ouder dan jonger zijn dan 139 jaar.

Samen met bioloog Hans van Daalen heb ik van de 31 taxusbomen in het Van der Werfpark de hoogte en de stamomvang opgemeten en die gegevens in OpenStreetMap gezet. Informatiespecialisten Erik Zachte en Sjaan van

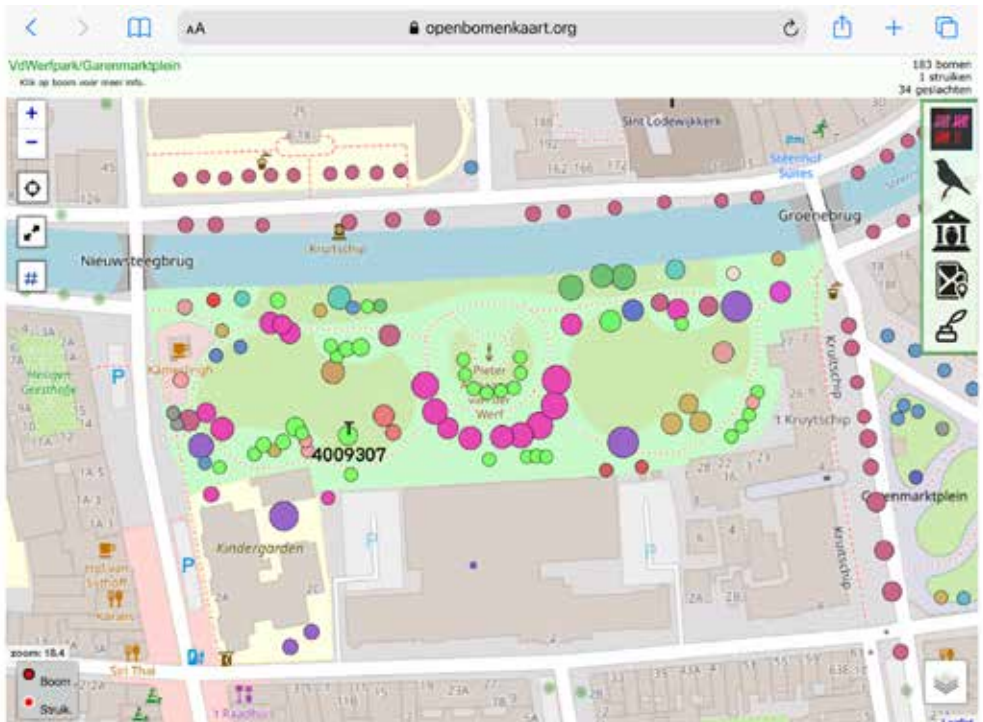

De stam in oktober 2022

Agtmaal hebben daar vervolgens een Open-BomenKaart van gemaakt: <https://openbomenkaart.org> (klik in die website op de foto van het Van der Werfpark om in de kaart te komen). Als in die legenda op een boomsoort wordt geklikt, gaan alle bomen die tot die soort behoren in de kaart knipperen.

De *Taxus* is met 31 exemplaren de meest voorkomende boomsoort in het Van der Werfpark. Een achttal meerstammige exemplaren van die boomsoort staan prominent in een halve cirkel dicht tegen het standbeeld van burgemeester Van der Werf aan. Drieëntwintig andere Venijnbomen staan verspreid in het park. De taxusboom die als hoofdfiguur van dit artikel figureert, is in de kaart aangegeven bij de T van *Taxus* 4009307. Dat is het boomidentificatienummer zoals opgenomen in het bomenbeheerbestand van de gemeente Leiden. Als aanplantjaar staat daar vermeld 1952. Dat kan niet kloppen. Er zal vast een andere reden zijn waarom dat jaar als aanplantjaar is ingevoerd. Datzelfde jaar is ook ingevoerd bij enkele andere wat grotere Taxussen in het park.

Op een gemeentekaart van het park uit 1898, toen het overigens een grotere omvang had dan tegenwoordig, is op de plek van deze boom een conifeer ingetekend. Zo ook op een kaart uit 1932.

Het blijft mij intrigeren wanneer deze boom precies is aangeplant. Mogelijk dat verder spitten in het gemeentearchief uitsluitsel kan geven. Een andere hoop die ik koester is dat in het archief van de erven Copijn wellicht nog een lijst bewaard is gebleven met de bomen die in 1886 in het Van der Werfpark zijn aangeplant. In het boek *Met levend materiaal Copijn 1763-2013* is het 'Van der Werfpark/Park op de Ruïne' opgenomen in een bijlage met de uitgevoerde werken in 1885/1886. Zo blijft de ontmoeting met deze boom mij vast nog wel enige tijd bezighouden.

Tot slot kom ik nog even terug op de naamgeving van de boom. Ik meen een relatie waar te nemen tussen die korte naamgeving in Noordwest-Europese talen en het gebruik van

taxushout voor boogschieten. Wie de woorden hardop uitspreekt - het Engelse Yew, het Franse If of het Nederlandse Iif, - hoort een lange boog met een zovend geluid ontspannen, terwijl de pijl naar een doel suist.

Literatuur

- Clark, J.G.D. (1963). Neolithic bows from Somerset, England, and the prehistory of archery in north-western Europe. *Proceedings of the Prehistoric Society*, 29, 50-98.
- Hindson, T. (2000). The growth rate of *Taxus baccata*: an empirically generated growth curve. *The Alan Michell Memory Lecture 2000*.
- Kamphuis, M. (2013). *Met levend materiaal Copijn 1763-2013, Tweehonderdvijftig jaar tuinlieden, boomkwekers, boomverzorgers, tuin- en landschapsarchitecten*. Uitgeverij De Hef, Rotterdam.
- Thomas, P.A. (2003). *Taxus baccata*. *Journal of Ecology*, 91, 3, 489-524.
- Vercoullie, J. (1898). *Beknopt etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal*. Drukkerij van Victor van Doosselaere, Gent.

Wij zijn altijd op zoek naar mooie verhalen over opmerkelijke bomen. Mocht u zelf een boom kennen waar een interessant verhaal achter zit, neem dan contact op met de redactie.

Locatie van de boom op 3 m nauwkeurig
<https://what3words.com/tailing.this.month>